

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2007-2008

26 FEBRUARI 2008

**Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 587
van het Burgerlijk Wetboek****VERSLAG**

NAMENS DE COMMISSIE VOOR
DE JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **SWENNEN**

I. PROCEDURE

De commissie voor de Justitie heeft dit wetsvoorstel besproken tijdens haar vergaderingen van 19 en 26 februari 2008 in aanwezigheid van de minister van Justitie.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2007-2008

26 FÉVRIER 2008

**Proposition de loi modifiant l'article 587
du Code civil****RAPPORT**

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR
M. **SWENNEN**

I. PROCÉDURE

La commission de la Justice a examiné la proposition de loi qui fait l'objet du présent rapport lors de ses réunions des 19 et 26 février 2008, en présence du ministre de la Justice.

Samenstelling van de commissie / Composition de la commission :

Voorzitter / Président : Patrik Vankrunkelsven.

	Leden / Membres :	Plaatsvervangers / Suppléants :
CD&V - N-VA	Helga Stevens, Hugo Vandenberghe, Pol Van den Driessche, Tony Van Parys.	Dirk Claës, Sabine de Bethune, Nahima Lanjri, Els Schelfhout, Elke Tindemans.
MR	Alain Courtois, Marie-Hélène Crombé-Berton, Christine Defraigne.	Berni Collas, Alain Destexhe, Philippe Monfils, François Roelants du Vivier.
Open Vld	Martine Taelman, Patrik Vankrunkelsven.	Roland Duchatelet, Marc Verwilghen, Paul Wille.
Vlaams Belang	Hugo Covelliers, Anke Van dermeersch.	Yves Buysse, Jurgen Ceder, Joris Van Hauthem.
PS	Christophe Collignon, Philippe Mahoux.	Sfia Bouarfa, Joëlle Kapompolé, Philippe Moureaux.
SP.A-SPIRIT	Geert Lambert, Guy Swennen.	Johan Vande Lanotte, Myriam Vanlerberghe, André Van Nieuwerkerke.
CDH	Jean-Paul Procureur.	Francis Delpérée, Anne Delvaux.
Écolo	Carine Russo.	José Daras, Josy Dubié.

Zie :

Stukken van de Senaat :

4-15 - BZ 2007 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heren Vandenberghe en Van Parys.

Voir :

Documents du Sénat :

4-15 - SE 2007 :

N° 1 : Proposition de loi de MM. Vandenberghe et Van Parys.

II. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER VANDENBERGHE

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 29 april 2005 in de Senaat werd ingediend (stuk Senaat, nr. 3-1173/1 - 2004/2005) en tracht rechtszekerheid te brengen bij het probleem van de restitutieplicht bij oneigenlijk vruchtgebruik.

Vruchtgebruik kan immers gevestigd worden op alle goederen, dus ook op verbruikbare goederen.

Hier is sprake van oneigenlijk vruchtgebruik, vermits dergelijke goederen zich niet lenen voor de rechtsfiguur van het vruchtgebruik. De vruchtgebruiker moet immers overeenkomstig artikel 578 van het Burgerlijk Wetboek de substantie van de goederen in stand houden, terwijl verbruikbare goederen niet kunnen worden gebruikt zonder die substantie te wijzigen.

Spreker verwijst bijvoorbeeld naar het vruchtgebruik van een wijnkelder.

Artikel 587 van het Burgerlijk Wetboek werkt een regeling uit voor de hypothese van het oneigenlijk vruchtgebruik.

Als uitgangspunt geldt dat verbruikbare goederen als het ware eigendom geworden zijn van de vruchtgebruiker, die vervolgens, bij het einde van het oneigenlijk vruchtgebruik, gehouden zal zijn tot de restitutie van « een gelijke hoeveelheid zaken van dezelfde hoedanigheid en waarde, of de geschatte waarde ».

Die wettelijke bepaling is echter onduidelijk.

Laat men de vruchtgebruiker de keuze tussen de teruggave van een gelijke kwantiteit van soortgelijke zaken of van het bedrag van de schatting die plaatsvindt bij de vestiging van het vruchtgebruik, dan leidt dit tot onbillijkheid.

De vruchtgebruiker kan immers ingeval van waardestijging het verschil tussen de waarde bij het begin van het vruchtgebruik en die aan het einde steeds voor zich houden, terwijl hij bij de waardedaling zich kan bevrijden met de teruggave van soortgelijke zaken.

Artikel 587 van het Burgerlijk Wetboek omschrijft twee mogelijke hypothesen en, bijgevolg, twee mogelijke vormen van restitutie.

Ofwel is het oneigenlijk vruchtgebruik gevestigd zonder schatting, en dan moet de teruggave in natura plaatsvinden. Ofwel is er schatting en dan moet de vruchtgebruiker de geschatte waarde terugbetalen.

Volgens de in voorliggend wetsvoorstel voorgestelde regeling heeft de vruchtgebruiker de keuze om

II. EXPOSÉ INTRODUCTIF DE M. VANDENBERGHE

La proposition de loi qui nous occupe reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée au Sénat le 29 avril 2005 (doc. Sénat, n° 3-1173/1 - 2004/2005); elle tente d'apporter une sécurité juridique en ce qui concerne le problème de l'obligation de restitution en cas de quasi-usufruit.

En effet, l'usufruit peut être établi sur tous les biens, y compris donc les biens consommables.

On parle en l'occurrence de quasi-usufruit, dans la mesure où de tels biens ne se prêtent pas à la figure juridique de l'usufruit. En vertu de l'article 578 du Code civil, en effet, l'usufruitier a charge de conserver la substance des choses, alors qu'on ne peut utiliser les biens consommables sans en altérer la substance.

L'intervenant cite l'exemple de l'usufruit d'une cave à vin.

L'article 587 du Code civil règle l'hypothèse du quasi-usufruit.

Le principe est que les biens consommables deviennent en quelque sorte propriété de l'usufruitier qui, à la fin du quasi-usufruit, est tenu « d'en rendre de pareille quantité, qualité et valeur, ou leur estimation ».

Cette disposition légale manque toutefois de clarté.

Si on laisse à l'usufruitier le choix de rendre une quantité égale de biens similaires ou le montant fixé lors de l'estimation qui a lieu au moment de l'établissement de l'usufruit, on aboutit à une iniquité.

En effet, en cas d'augmentation de la valeur, l'usufruitier pourra toujours garder pour lui la différence entre la valeur du début de l'usufruit et celle de la fin de celui-ci, alors qu'en cas de diminution de la valeur, il pourra se libérer en rendant des choses similaires.

L'article 587 du Code civil se borne à décrire deux hypothèses possibles et, partant, deux formes de restitution possibles.

Soit le quasi-usufruit est établi sans estimation, et alors la restitution doit avoir lieu en nature. Soit il y a évaluation et alors l'usufruitier doit rembourser la valeur estimée.

Selon la réglementation proposée dans la proposition de loi à l'examen, l'usufruitier a le choix, à la fin

bij het einde van het vruchtgebruik hetzij éézelfde hoeveelheid van zaken van dezelfde hoedanigheid terug te geven, hetzij de waarde van die zaken, geschat op het ogenblik van de teruggave, te betalen.

Het wetsvoorstel bepaalt de woorden « op het ogenblik van de teruggave » in te voegen in artikel 587 van het Burgerlijk Wetboek *in fine*. Aldus wordt speculatie uitgesloten.

Men kan inderdaad aannemen dat bij afwezigheid van een schattingsclausule, de vruchtgebruiker ofwel soortgelijke goederen ofwel de geschatte waarde op het ogenblik van de restitutie dient terug te geven.

III. ALGEMENE BESPREKING

De minister stipt aan dat de memorie van toelichting vooral gefocust is op het uitsluiten van de keuzemogelijkheid die speculatie kan teweegbrengen.

Anderzijds verwijst spreker naar volgende rechtsleer: J. H. Ansenne, *Les biens*, 1996, Tome II, p. 1027 « ... le but de l'article 587 n'est pas d'offrir une option à l'usufruitier, mais seulement de préciser que, si une estimation a eu lieu, l'usufruitier doit rendre la valeur ainsi estimée, et si une estimation n'a pas eu lieu, la restitution doit se faire en nature. »

De heer Vandenberghe verwijst naar de verschillende meningen in de rechtsleer, die zijn opgenomen in de memorie van toelichting. Er zijn minstens drie interpretatiemogelijkheden van artikel 587. Ofwel is er geen schattingsclausule en wordt de waarde van de goederen onderworpen aan het oneigenlijk vruchtgebruik geschat op het ogenblik van het overlijden of in natura teruggegeven. Dan kan men niet speculeren. Het probleem ontstaat echter wanneer er een schattingsclausule is bij het begin van het vruchtgebruik. De vraag rijst of deze bindend is op het einde van het vruchtgebruik. Zo ja, dan kan dit nadelig zijn voor de rechtsopvolgers. Spreker is dan ook voorstander van een andere interpretatie dat de schattingsclausule als een louter bijkomend identificatiemiddel moet worden beschouwd van de goederen die aan het oneigenlijk vruchtgebruik zijn onderworpen, en niets zegt over de waarde van de goederen op het ogenblik van het overlijden. De wettelijke keuze om bij het einde van het vruchtgebruik hetzij éézelfde hoeveelheid van zaken van dezelfde hoedanigheid terug te geven, hetzij de waarde van die zaken geschat op het ogenblik van de teruggave te betalen, blijft dan overeind. Speculatie is hierbij uitgesloten. De opvatting van de heer Ansenne heeft tot gevolg dat bij waardedaling de langstlevende een voordeel heeft, maar niet bij waardestijging.

de l'usufruit, soit de restituer une même quantité de choses de même qualité, soit de payer un montant égal à la valeur desdites choses, estimée au moment de leur restitution.

La proposition de loi prévoit d'insérer les mots « au moment de leur restitution » dans l'article 587, *in fine*, du Code civil, de manière à exclure la spéculation.

L'on peut effectivement accepter qu'en l'absence de clause d'estimation, l'usufruitier doive soit rendre des biens similaires soit payer la valeur estimée au moment de la restitution.

III. DISCUSSION GÉNÉRALE

Le ministre souligne que les développements sont axés principalement sur l'exclusion de la possibilité de choix susceptible d'entraîner une spéculation.

D'autre part, l'intervenant fait référence à la doctrine telle qu'elle figure dans l'ouvrage de J. H. Ansenne (*Les biens*, 1996, Tome II, p. 1027): « ... le but de l'article 587 n'est pas d'offrir une option à l'usufruitier, mais seulement de préciser que, si une estimation a eu lieu, l'usufruitier doit rendre la valeur ainsi estimée, et si une estimation n'a pas eu lieu, la restitution doit se faire en nature. »

M. Vandenberghe renvoie aux diverses opinions défendues dans la doctrine, qui sont énoncées dans les développements. Il existe au moins trois possibilités d'interprétation de l'article 587. Soit il n'y a pas de clause d'estimation et la valeur des biens soumis au quasi-usufruit est estimée au moment du décès ou restituée en nature. Dans ce cas, il n'est pas possible de spéculer. En revanche, un problème se pose lorsqu'il y a une clause d'estimation au début de l'usufruit. La question qui se pose est celle de savoir si cette clause est contraignante à la fin de l'usufruit. Si tel est le cas, cela peut être préjudiciable aux ayants droit. C'est pourquoi l'intervenant est favorable à une autre interprétation, selon laquelle la clause d'estimation doit être considérée simplement comme un moyen supplémentaire d'identification des biens soumis au quasi-usufruit, qui ne donne aucune indication sur la valeur des biens au moment du décès. Dans cette hypothèse, les parties conserveront le choix légal, à la fin de l'usufruit, soit de rendre une pareille quantité de choses de même qualité, soit de payer la contre-valeur de ces choses estimée au moment de la restitution. Toute spéculation est exclue en l'espèce. Il résulte de la thèse de M. Ansenne que le conjoint survivant bénéficie d'un avantage en cas de diminution de la valeur, mais pas en cas d'augmentation de celle-ci.

**IV. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING EN
STEMMINGEN**

Over de artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 1 en 2 worden eenparig aangenomen door de 10 aanwezige leden.

Het wetsvoorstel in zijn geheel wordt aangenomen bij dezelfde eenparigheid.

Vertrouwen wordt geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van dit verslag.

De rapporteur, *De voorzitter,*
Guy SWENNEN. Patrik VANKRUNKELSVEN.

**De door de commissie aangenomen tekst
is dezelfde als de tekst van het wetsvoorstel
(zie stuk Senaat, nr. 4-15/1).**

IV. DISCUSSION DES ARTICLES ET VOTES

Ces articles n'appellent aucun commentaire.

Les articles 1er et 2 sont adoptés à l'unanimité des 10 membres présents.

L'ensemble de la proposition de loi a été adopté à la même unanimité.

Confiance a été faite au rapporteur pour la rédaction du présent rapport.

Le rapporteur, *Le président,*
Guy SWENNEN. Patrik VANKRUNKELSVEN.

**Le texte adopté par la commission est
identique au texte de la proposition de loi
(voir doc. Sénat, n° 4-15/1).**